

## בדרכי אבות - בעקבות מסכת אבות

משה כהן

נהגו בכל תפוצות ישראל ללמוד מסכת אבות בשבתות שבין פסח לשבועות. שורשיו של מנהג זה נעוצים בתקופות קדומות וכבר בגאונים מוזכר מנהג זה.<sup>1</sup>

### מי הם אותם אבות?

נפתח בשמה של המסכת. מי הם אותם אבות שבגללם מסכת אבות נקראת מסכת אבות? אנחנו רגילים לומר שהאבות הם שלושת האבות - אברהם יצחק ויעקב, אך לא נראה שאלו הם האבות שעל שמם נקראה המסכת.

אכן אין הכוונה לאבות האומה, אלא שכמו שבבית יש אבא, והאבא הוא המקום, היסוד והשורש של הכל, כך בעולם שבתוכו אנו חיים יש יסוד ושורש שמתוכו יוצאים המון פרטים מעשיים, פעולות, דיבורים וכדומה, ומסכת אבות עוסקת במקור, ביסוד ובשורש של כל הפרטים, בין בדיבורים בין במעשים. מסכת אבות עוסקת בהשקפת העולם הערכית והמוסרית שאנחנו צריכים לאחוז בה כדי לצאת אל כל הפרטים בצורה נכונה.

האבות הם העקרונות של החיים שלנו. עקרונות רוחניים, מחשבתיים ומוסריים, וכמובן הם הופיעו על ידי אבות האומה החל מאברהם, יצחק ויעקב, דרך הנביאים והתנאים, ובהמשך על ידי כל החכמים לאורך הדורות.

---

<sup>1</sup> אבודרהם סדר ימי העומר עמוד רמה; ארחות חיים ח"א הלכות שבת סו; כלבו סוף סימן מ.

השימוש כאן במושג 'אבות' דומה קצת למושג אבות שאנו מכירים מאבות מלאכה של שבת ואבות נזיקין, שהם עקרונות יסוד שמהם מתפרטים כללים משניים ותולדותיהם.

במילה 'אב' יש שתי אותיות: א' ו-ב'. האות א' מסמלת את המספר אחת והאות ב' את המספר שתיים. כלומר, אנחנו חיים בעולם של שניים, שני צדדים, הצד האובייקטיבי והצד הסובייקטיבי. א' מהו הדבר בעצמו, וב' איך אנו כבני אדם נפגשים אתו. מה הדבר בעצמו זה האובייקטיבי, ואיך שאנו נפגשים אתו זה הסובייקטיבי. כדי להיפגש נכון עם המציאות הכפולה בעולמינו אנו צריכים את המקור האחד שממנו נגיע אל אותה הכפילות, אל אותה השניות.

מסכת אבות, אם כן, היא גילוי האחדות שבשניות, המקור של הפרטים.

### מדוע מסכת אבות לא פותחת את הש"ס?

אם מסכת אבות היא מסכת כל כך עקרונית, למה אנחנו צריכים להיפגש איתה רק בסדר נזיקין בעובי הש"ס? למה שלא נפתח איתה את הש"ס? ובכלל, מה היא עושה בסדר נזיקין?

יש לומר שכנראה חכמים רצו ללמד אותנו שמסכת אבות צריכה להופיע דווקא בסדר נזיקין<sup>2</sup> כי ההתפרטות הכי מסובכת וקשה לחיינו נמצאת בסדר נזיקין שעוסק בדיני ממונות וסכסוכים בין בני אדם ובעניינים כלכליים.

ולכן מסכת אבות, אמנם ראוי היה הש"ס להיפתח על ידה אבל כדי שנבין עד כמה היא חשובה לכל סיבוכי החיים ובעיקר בין בני אדם ובפרט בעניינים ממוניים כלכליים, היא הושמה דווקא בסדר נזיקין

<sup>2</sup> ראה רמב"ם הקדמה למשנה למה מסכת אבות בסדר נזיקים

## **בדרכי אבות - בעקבות מסכת אבות**

ללמד אותנו שאם לא נדע את העקרונות הרוחניים, המוסריים והערכיים, לא ניגש נכון לכל הטיפול בבעיות של החיים שלנו.

### **אם כן למה היא לא פותחת את סדר נזיקין?**

יש לומר אולי שזה בא ללמד אותנו יסוד גדול מאוד. הרבה פעמים אנחנו חושבים שאפשר להסתדר בחיים שלנו בפתרון בעיות באופן נקודתי ופרטי. מסכת אבות באה ללמד אותנו שאחרי שעברנו את כל סוגי הנזקים בין בני אדם, כל סוגי הסכסוכים, המשברים והבעיות, אם לא נדע את השורשים הרוחניים הנדרשים בשביל להתמודד עם כל הבעיות האלה, גם אם לכאורה פתרנו אותם באופן טכני ועשינו מעין 'שקט תעשייתי' וכיבינו את השריפה והחיים חזרו לכאורה לסדר נורמלי, אנחנו נגלה הרבה פעמים דווקא מתוך המציאות שאחרי מעשה כמה אנחנו צריכים את השורשים.

אז אפשר לומר שמסכת אבות נמצאת בסוף סדר נזיקין כי בסוף ברור לנו שאי אפשר בלא מסכת אבות.

### **למה אין לה גמרא?**

מסכת זו בניגוד לרוב מסכתות הש"ס אין לה גמרא, ודווקא מסכת כזו אם כל כך הרבה רעיונות חשובים ומשמעותיים, איך זה שלא נוספה לה גמרא כדי שנוכל להעמיק, לחלוק ולחקור עוד על כל אחד מהיסודות גדולים אלה?

הגמרא מפרטת לפרטי פרטים את העקרונות בכל הסוגיות והנושאים שעומדים על הפרק בכל עולם היהדות. מסכת אבות, המטרה שלה והמגמה שלה היא לא להתעסק בפרטים אלא לגעת בעקרונות. לכן אנחנו במסכת אבות לא נפגוש גמרא אלא נפגוש את המשנה שבה ימצאו העקרונות.

## למי המסכת מיועדת?

מעניין הוא שמסכת אבות, אפשר להבין אותה ברמת הילד הקטן ואפשר להבין אותה ברמת החכם הגדול.

מסכת אבות היא כמו בור שיש בו עומק ללא סוף ואפשר לדלות ממנה עקרונות על גבי עקרונות ולכן מסכת זו נכתבה באופן כזה שמצד אחד היא תוכל להשפיע על הילדים הקטנים ולהדריך את חייו של האדם הפשוט, ומצד שני כשנחפור בה נגלה שיש בה רעיונות עמוקים ושהיא מסדרת אותנו בחיים בכל הרבדים היותר עמוקים בפנימיים.

## המנהג ללמוד בין פסח לשבועות

כפי שהוזכר לעיל, מסכת זו נלמדת בין פסח לשבועות ונוהגים לחזור עליה שוב ושוב. דבר זה גורם שיהיה בה הרבה פעמים סוג של החמצה כי היא נהייתה לפחות בחלק מהעדות והמנהגים משהו שקוראים כך בשטף משנה אחר משנה, ולכאורה כל משנה היא אוצר בלום, משהו שבאמת אפשר לחפור בו ולמצוא דברים נשגבים.

המנהג שנהגו בקהילות ישראל לקרוא את מסכת אבות בין פסח לשבועות הוא לא רק הכנה של 'דרך ארץ קדמה לתורה' אלא יותר עמוק. כדי שנבין באמת מה זו תורה שמתפרטת לפרטי פרטים עד הפרטים הכי קטנים של החיים השגרתיים שלנו אנחנו חייבים קודם כל לפתוח עם היסודות והעקרונות של החיים שלנו כפרטים וכחברה, אחרת התורה תיהפך להיות כמו שאומר הנביא "צו לצו קו לקו", הרבה מאוד פרטים. התורה תיהפך להיות יבשה ואנחנו לא נחיה את הערכים שעל ידם אנו צריכים לגלות את הפרטים הקטנים.

## בדרכי אבות - בעקבות מסכת אבות

### זמן המסכת

כל הדוברים במסכת אבות הם תנאים, השאלה היא למה? הרי אם זו מסכת מאוד עוצמתית למה לא הובאו דברים מדורות קודמים לתנאים ולמה אין המשך למסכת אבות של דברי האמוראים? בעצם מסכת אבות מתמצתת תקופה מאוד מסוימת, למה?

יש לומר שמסכת אבות התחילה להיכתב מתחילת בריאת העולם ועוד לא הסתיימה כתיבתה, כלומר, מסכת אבות הולכת ונכתבת.

תקופת התנאים זו תקופת ביניים, תקופת אמצע שכוללת את כל הדורות שקדמו לה החל מאבותינו ואת כל הדורות שיהיו בהמשך עד ימינו והלאה. תקופת התנאים היא תקופת אמצע שמרכזת את העקרונות שמתוכם אנו יכולים להביט גם על העבר וגם על העתיד בצורה נכונה ולכן יותר נכון לומר שמסכת אבות נכתבה לא בשביל דור התנאים אלא בתור מסכת המסכמת את עקרונות הבסיס של כל ההיסטוריה של כל הדורות שבשבילה נבראה בריאת העולם.

לכאורה התנאים חיו בצורת חיים מסוימת ובתנאים מסוימים ולא חוו מה שאנו חווים היום במדינה יהודית בארץ ישראל, והשאלה היא אם כל המשניות האלה רלוונטיות באותה מידה לכל דור ודור או שאולי הם נאמרו לשעתן במציאות חיים מסוימת ולא במציאות חיים של ימינו?

השאלה היא בעצם, אם כשחכם אמר איזשהו מאמר או פסק הלכה, אם זה רלוונטי רק לתקופתו או שזו נבואה שנצרכה לדורות.

חז"ל אמרו שכל דברי תורה ונבואה ודברי חכמים במהלך דורות התנאים ואמוראים וכדו' הם דברים שבעצם מתבטאים בלבושים. הלבוש התאים לדור או לתקופה, למקום ולזמן וכו' אבל העקרונות הם אותם עקרונות שהולכים אתנו מתחילת הדרך עד סוף ההיסטוריה ולכן זו טעות לחשוב שחכם מסוים שחי בדור מסוים

ומקום מסוים אמר דברים מסוימים כי באותה תקופה זה היה רלוונטי. דברי חכמים הם דברי אמת שעוברים במהלך כל הדורות באיזושהו עמוד שדרה פנימי שחורז את כל ההיסטוריה, הלבושים, הסגנונות, הצורות, וההדגשה הם כמובן משתנים בהתאם למקום ולזמן.

ויש לומר שהעקרונות נמצאים במסכת אבות עם הלבושים והדגשים המשתנים במהלך הדורות, ונראה במסכת אבות עמוד שדרה מאוד ברור ומצד שני נראה הדגשות מסוימות ומצבים מסוימים של אותם הדרכות שהיו מתאימים לדורות ההם.

### מבנה המסכת

מסכת זו מחולקת במקורה לשתי מסכתות שנכתבו בשתי תקופות. בתקופה הראשונה נכתבה רוב המסכת - חמשת הפרקים הראשונים. החלק השני של מסכת אבות נכתב בתקופה יותר מאוחרת והוא פרק ששי הנקרא 'פרק קניין תורה' שעוסק ספציפית בקניין תורה.

לכאורה יש המון תנאים שאמרו הרבה דברים, האם מסכת זו לקחה דוגמית מכל תנא או עיקרון יסוד מכל אחד? האם יש כאלו שלא הוכנסו? ואיך בוררים דברים אלה?

המשנה הראשונה בפרק חמישי מתחילה כך: "בעשרה מאמרות נברה העולם", אחר כך המשנה השניה ממשיכה: "עשרה דורות מאדם ועד נוח וכו' עשרה דורות מנח ועד אברהם", כלומר, אלפיים שנות היסטוריה מבריאת העולם עד אברהם אבינו נמצאות בתחילת פרק חמישי. המשנה הראשונה שאנו נפתח איתה את מסכת אבות פרק א' "משה קיבל תורה מסיני" נמצאת מבחינה היסטורית בשנת 2408 לבריאת העולם, אז ממה נפשך, אם לא רוצים להזכיר עשרה מאמרות ועשרה דורות מאדם עד נח אז לא להזכיר בכלל אבל אם כן מזכירים אותם למה שלא נזכיר אותם בפתחה?

## **בדרכי אבות - בעקבות מסכת אבות**

אלא למדנו מכאן שרבי יהודה הנשיא שסידר משנה זו לא סידר אותה לפי הסדר הכרונולוגי של המאורעות אלא הוא סידר אותה לפי הערכים והאידיאלים שצריכים ללמוד ממסכת אבות והאידיאל הבסיסי הוא משה קיבל תורה מסיני, אחרי שנבין מה זה משה קיבל תורה מסיני עד תחילת פרק חמישי אז יהיה אפשר להתייחס נכון לעשרה מאמרות ועשרה דורות וכו'.

### **סגנון המסכת**

לגבי סגנון המסכת, אחד הביטויים של המשנה הוא "הוא היה אומר". נקודה זו היא נקודה מאוד עקרונית, ר' אריה לויין אומר: "הוא היה אומר" הכוונה היא שלפני שאמר איזשהו ערך ורעיון שצריך לחיות על פיו קודם כל הוא היה ככה ובמציאות חייו הוא חי כך, ומכוח שהוא היה אז הוא יכול גם להיות "אומר". מסכת אבות היא לא רק הדרכות מוסריות עליוניות כשהחיים שלנו מתפרקים מתחת כל הדרכות האלה אלא קודם כל אנו צריכים להיות כאלה ואז לחנך לזה ולדבר על זה ולהעמיק בזה.

### **טיפה מן הים**

אחרי כל זה ננסה לנתח משנה אחת ממסכת זו כדי שנטעם ממתיקותה של מסכת אבות!

אדם שעוסק בצרכי רבים הוא שליח של הציבור ומוטלת על כתפיו אחריות גדולה, אחריות שיש לה השלכות לטווח הקרוב ולטווח הרחוק, באופן גלוי ואופן סמוי.

מהמשנה אפשר ללמוד כמה חמורה אחריות זאת, פרק א' משנה יא: "אבטליון אומר חכמים היזהרו בדבריכם, שמא תחובו חובת גלות, ותגלו למקום מים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו ונמצא שם שמים מתחלל".

אחריות גדולה מאוד... כל אדם שעוסק בשליחות ציבורית לוקח על עצמו הרבה מאוד אחריות, בכל תחום שהוא, זה יכול להיות בתחום מעשי ויכול להיות בתחום חינוכי. רב שיש לו אחריות על הערכים והאידיאולוגיה והנחלתם לדורות הבאים, בוודאי יש לו אחריות גדולה על כתפיו והוא צריך לדעת את ההשלכות של כל מה שהוא אומר, ולא רק ההשלכות הקרובות אלא גם הרחוקות ולא רק הגלויות אלא גם הנסתרות.

### חכמים היזהרו בדבריכם

אולם זהירות יתירה עלולה להביא למצב של פחד מלפתוח את הפה ולחוסר התבטאות בשום דבר! ובאמת המילה 'היזהרו' מצד אחד אומרת להיזהר אבל מצד שני אומרת 'לשים זוהר' כלומר להדגיש. התפקיד של החכם זה להדגיש את היסודות והעקרונות של הדברים, ולא רק שהדברים יהיו מעניינים ומרתקים. דברי חכמים צריכים להיות עקרוניים, יסודיים ומובנים.

העולם שלנו מורכב מאין סוף פרטים וכך גם התורה מכילה אלפי פרטים ואדם שלומד תורה יכול ללכת לאיבוד בסבך הפרטים. בוודאי התורה שכוללת את הכל מאפשרת להוציא מכל פרט מה שרוצים. התפקיד של הרב הוא לא להעביר לתלמיד את אוסף הפרטים ולומר "שיסתדר לבד" אלא לגלות לו את הסיבות והטעמים, היסודות והעקרונות, וברגע שהתלמיד יבין מהם העקרונות שעליהם הכל עומד ממילא המפגש עם הפרטים יהיה מפגש יותר מדויק ומכוון.

אם כן כוונת המשפט "חכמים היזהרו בדבריכם" היא לא רק להיזהר ולדעת את האחריות המוטלת על הכתפיים, אלא גם כדי לפעול בצורה נכונה ולומר מה שיעזור לציבור. החכמים צריכים להיות 'זוהרים' כלומר לגלות לתלמידים את עקרונות היסוד. כשאדם מבין את העיקרון, הרעיון, הטעם, הסיבה, הסברא, אז הוא זוהר ומרגיש טוב ומקבל את הדברים ועל פיהם הוא יודע איך לפעול.

### גדול שימושה

על פי ההסבר הזה המשנה עוסקת בהעברת הכללים. אומנם, למרות חשיבות הכללים, בסופו של דבר צריך לפסוק הלכה ולהתייחס גם לפרטים, ולא כל אדם יכול לפנות לרב בכל זמן שירצה כדי לשמוע ממנו מה ההלכה בכל מקרה שמזדמן לו. אם כן לא מספיק ללמוד את הכללים אלא צריך ללמוד מהרב גם את הפרטים.

אמרו חכמים: "גדול שימושה יותר מלימודה", כלומר, הקשר עם הרב הוא כפול: מצד אחד קשר של לימוד שבו התלמיד יושב לפני הרב והרב מלמד אותו באופן ענייני נושא מסוים או עונה לו על שאלה מסוימת, אבל מצד שני יש קשר שונה לגמרי שהוא עיקר הקשר וזהו השימוש.

שימוש תלמידי חכמים זה לא רק לקחת לו את החליפה ולשים לו על הכסא אלא לפגוש אותו בחיים שלו, ללמוד את הנהגותיו וצורת חייו, לא רק מה שהוא אומר בשיעורים ובשיחות. על ידי כך הוא זוכה להיפגש עם המציאות בצורה נכונה יותר. הרבה פעמים התקלות הם תוצאה של מצב שאנשים לומדים מרבנים אבל לא משמשים את הרבנים. המפגש עם הרב הוא מאוד קריטי.

לכאורה האחריות מוטלת על האדם הלומד, למה להפיל את האחריות על הרב? הרי גם לתלמידים יש אחריות לשמש את הרב כמו שצריך ויש להם אחריות ללמוד את הרב ולהיפגש איתו בצורה יותר מקיפה ועמוקה! אם כן למה המשנה מגלגלת באופן ברור אחריות על הרב ולא על התלמיד?

אלא ברור שגם לתלמיד יש אחריות ומי שחושב שיבנה את תורתו בכך שיקרא תשובות בסמס של רבנים או שיקרא דברי תורה בעלונים של פרשת שבוע ובוזו יסכם את כל עולמו הרוחני הוא טועה ולצערנו הרב מגיע לטעויות חמורות. המפגש עם הרב צריך להיות מפגש יותר

עמוק ולכן ודאי שהתלמיד צריך לדעת שגדול שימושה וזה קודם כל מצד התלמיד.

מצד שני התלמיד בשלבים הראשונים לא יכול להכיל את כל זה לכן התפקיד של הרב הוא לתת לו כיוון ולסמן לו מטרה, לשים אותו במסלול הנכון כדי שהתלמיד בהמשך הדרך יוכל באמת להיות קצת יותר עצמאי עד שבסוף יעמוד על רגליו.

לכאורה כל דברינו אלה הם תיאור מציאות של בחורי ישיבה כאילו כל העולם יושב שנים אצל הרב ונפגש איתו כל היום וכל הלילה, אולם אם אנחנו מדברים על כל העולם שנמצא במערכת של עבודה ופרנסה ומשפחה וסגרת יום יום ופוגש את הרב במאמר שהוא קורה בעלון, סמס, שיעור שבועי וכדו' והמציאות היא שלא כולם יכולים לקלוט את הרב בכל מערכותיו, במציאות כזאת, איך יוכל אדם לשמש תלמידי חכמים?

זה נכון, באמת לא כולם משמשים תלמידי חכמים, אבל מצד שני, שאלה בבשר בחלב או בטהרת המשפחה יכולה ליצור התחלה של קשר בין הרב לשואל, אחר כך האחריות על החזרה שוב אל הרב מוטלת על הכתפיים של הרב, כי לפעמים בן אדם מתבייש ולא נעים לו, אין לו זמן, הוא לא חושב שזה חשוב ועוד הרבה מאוד סיבות, והתפקיד של הרב זה לפתח קשר הרבה יותר עמוק עם היכרות בינו לבין הרב וככה הרב יותר ידריך אותו בחייו. כמובן שהרב לא צריך להעמיס את עצמו על האנשים וזה צריך לבוא מצד האנשים אבל מצד שני צריך שיהיה ברור שהקשר עם הרב לא נגמר בדבר תורה ולא נגמר בפסיקת הלכה וכדו' אלא יש כאן קשר הרבה יותר עמוק.

## מאן חכמים?

נחזור למשנה שלנו. דברי המשנה "חכמים היזהרו בדבריכם" הם ציטוט שמשמשים בו בתור מטבע לשון, ויש בהוראה זו משהו שבא לומר לחכמים שיש תחומים שאולי עדיף שלא ידברו ויתבטאו בהם.

## בדרכי אבות - בעקבות מסכת אבות

האם זה נכון או שהרב צריך להתבטא בכל דבר ולהגיד את דעתו בכל דבר?

כשאנו מדברים על סוגיות שקשורות לעניינים כלל ישראלים ויש להם השלכות מרחיקות לכת, לא כל רב צעיר יכול להביע עמדה. חכמים אמרו "עשה לך רב" וגם הרב הגדול צריך שיהיה לו רב. זה בעיה שכל תלמיד חכם גם אם הוא צעיר מרשה לעצמו להביע עמדה. פעם אמר רב אחד "התלמידים שלי לא מקשיבים לי" שאל אותו רב אחר "ואתה מקשיב לרב שלך?" כלומר, חשוב מאוד שיהיה כאן קשר עם חכמי הדורות הקודמים, לא בכל שאלה ובסוגיות שעומדות ברומו של עולם בעניינים שיש להם השלכות על כלל החברה ולאורך שנים רבות, לא בכל שאלה כל תלמיד חכם יכול וצריך לענות.

ומכאן יש לשאול, איך תלמיד חכם יודע שהגיע למדרגה שהוא יכול לענות ולהתבטא? הרי גם העם דורש זאת - כל רב קהילה, ישיבה, מגיד שיעור, התלמידים שלו צאן מרעיתו שואלים אותו מה הרב אומר, אז מה הוא יגיד? "לא הגעתי למדרגה אני לא יכול לדבר על זה?" איך זה עובד?

בסוגיות יותר פרטניות ונקודתיות ודאי שהתפקיד של הרב לקחת אחריות, אם צריך לפסוק הלכה אז שיפסוק הלכה ואם צריך לתת עצה אז שיתן עצה, זה ברור, אבל בסוגיות גדולות החכם עניו בראשו ויתיעץ עם רבותיו לפני.

אז באיזה סוגיות גדולות רק רבנים גדולים יכולים להתבטא?

אפשר לחלק בין שני תחומים עיקריים: תחום אחד - מה שקורה בתוך החברה הישראלית, איך יוצרים קשר חיובי בין כל החלקים והפגמים בתוך החברה הישראלית, איך מקדמים את ההתיישבות, האם צריך להתעקש על דברים מסוימים שאולי אפשר קצת פחות להתעקש עליהם כדי להרוויח דברים יותר חשובים, איך לדעת לא לנצח בקרב אלא במלחמה. וגם כלפי חוץ, מה צריך להיות היחס בין ישראל

לאומות העולם, מה צריך להיות היחס לערבים בארץ. רב עם זקן לבן רואה את הדברים למרחוק וגם יש לו סייעתא דשמיא יותר גדולה.

תחום שני - שאלות גדולות והרות גורל שהאדם הפרטי נתקל בהן בחייו בכל מיני צמתים שבהן הדת מתנגשת עם דברים הקשורים למדינה והאדם דורש עליהם תשובה. ונשאלת השאלה, וכי הוא לא יכול לבוא לרב שלו ולקבל תשובה כשהוא בצבא או בעבודה, בכל מיני שאלות גדולות ומשמעותיות?

בוודאי שהוא יפנה לרב שהוא מכיר שהוא הרב הכי נגיש וקרוב אליו, אבל הרב שלו בעצמו יהיה תמיד קשור לרבותיו ותמיד יהיה לו בירור יסודי של הסוגיות הגדולות שעומדות על הפרק, גם זה לא בושא שיאמר לפעמים "איני יודע וצריך לברר".

לדוגמה, בסוגיא הלכתית כמו עגונה, כל תלמיד חכם יכול לפסוק בה?! ודאי שלא! אז תלמיד חכם צריך לדעת בזה כן ובוזה לא, אם הוא ברר את הסוגיא עם רבותיו, יודע מה לומר ואומר את הדברים בשם רבותיו בצורה אחראית בהירה וזוהרת, מצוין, אבל אם לא אז לא.

## סייג לחכמה

בימינו הוראת המשנה "חכמים היזהרו בדבריכם" הפכה להיות עוד יותר רלוונטית בגלל האינטרנט והרשתות החברתיות. פעם הרב היה מסביר את דבריו והיו שומעים זאת התלמידים שלו שמכירים ומבינים אותו ודבריו היו נשארים בין כותלי בית המדרש, לעומת זאת היום כל שיעור וכל רעיון שרב אומר מופיע במהירות ברשת ומגיע לאנשים שלא מכירים ולא שימשו את אותו רב והדברים מתפרשים בצורה מעוותת ויוצאים מהקשרם. אז אולי צריך לצמצם עוד יותר את ההתבטאויות של הרבנים שקוראים מחוץ לבית המדרש?

## בדרכי אבות - בעקבות מסכת אבות

כדי לענות על כך נלך לסוף המשנה. הבעיה בכל הסיפור הזה היא: "ונמצא שם שמים מתחלל", כלומר, מה המגמה של הרב והתורה? לקדש את ה' ולא ליצור חלל וחולין, לא ליצור חיסרון אלא בנין קדושה בעולם. לכן היות שזו כל המטרה של הרב הוא צריך לדעת בצורה ברורה מאוד שהעיקר זה איך הדברים שלו ישפיעו. למשל, כשהוא מעביר שיעור שמתפרסם באינטרנט לכל העולם והוא לא יודע מי שומע אותו, למה הוא שומע אותו ומה תפיסת העולם של אותו שומע, ברור שהוא צריך לקחת אחריות על מה שהוא אומר אבל בעיקר על איך שהוא אומר. הרבה פעמים ה'איך' לא פחות חשוב מה'מה', כלומר, מה הסגנון ולא רק מה התוכן. מבחינת התוכן הדברים חד משמעיים ויש תכנים של תורה, ערכים ואידיאולוגיה, אבל עדיין מבחינת הסגנון צריך לדעת מה מתאים לכל אחד. שיעור באינטרנט הוא שיעור שהרב לא יודע מי שומע אותו ואיך יפרש את דבריו והרב צריך להיזהר על אחת כמה וכמה.

מבחינת התכנים, הערכים והמגמות התורה היא תורה אחת ולא תשתנה וצריך לומר בקול ברור וצלול מה דעתה של תורה ומה רצון ה', אבל מבחינת הסגנון, אנחנו יודעים שיש סגנון כזה או אחר, יש סגנון בוטה, יש מעודן. כאן באמת הרב צריך להיזהר לא לשנות את תפיסת והשקפת עולמו ולשים לב איזה השלכות יכולות להיות למה שהוא אומר ובעיקר לאיך שהוא אומר. לפעמים מוטב שלא לומר דבר שלא נשמע, ולפעמים עדיף ונכון לומר דבר גם אם הוא קשה להישמע.

יכול להיות מצב שרב כל כך רוצה להיזהר בדבריו עד שהוא לא מביע עמדה בדברים שהוא מחויב להביע בהם עמדה. אם הרבנים והתורה לא יביעו עמדה בסוגיות יסוד מי כן יביע עמדה? לכן לא יכול להיות מצב שרב רוצה להישאר נקי מכל הכיוונים ולהסתדר עם כולם, זה לא יכול להיות. לכן מצד אחד חייבת להיאמר אמירה ומצד שני היא צריכה להיאמר מתוך אחריות.

צריך לזכור שיש אחריות לא רק לרב אלא גם לאנשים שהם לא רבנים, שלא יסירו מעליהם את כל האחריות. המעורבות של הרב עלולה לגרום להסרת אחריות טוטאלית של האדם הפרטי עד כדי כך שאנשים באים לרב בשאלות כמו היכן לגור. צריך לדעת שגם לנו יש אחריות. וכן כל מי שנמצא בעמדת מפתח, זה יכול להיות בפוליטיקה, בתקשורת ובכל תחום שהוא, צריך לדעת שיש לו אחריות והוא צריך לשקול היטב את דבריו, גם מבחינת תוכנם וגם מבחינת סגנונם.

## סוף דבר

נוכחנו לראות שמסכת אבות טומנת בתוכה מסרים גדולים שמדריכים אותנו כיצד להתנהל נכון עם החברה וכיצד להיפגש נכון עם המציאות, עד כמה יש להעמיק בדברי חז"ל ואיך על ידי כך נתקן כולנו את עצמנו ואת המציאות כולה ונקדש את שם ה' בעולם "לתקן עולם במלכות שדי".